

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

**Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни
та глобальних викликів**

**25 травня 2023 року
Київ, Україна**

Організатор конференції:

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 358.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.

У збірнику подано результати обговорення актуальних проблем, перспектив і шляхів забезпечення продовольчої та екологічної безпеки в умовах війни, плану відновлення України, сталого розвитку світу в контексті глобальних і регіональних викликів, трансформації суспільства та формування нової парадигми розвитку.

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М. (відповідальний редактор), Кваша С. М., Кондратюк В. М., Ткачук В. А., Шинкарук В. Д., Барановська О. Д., Баль-Прилипка Л. В., Братішко В. В., Глазунова О. Г., Гриценко І. С., Діброва А. Д., Євсюков Т. О., Каплун В. В., Коломієць Ю. В., Кононенко Р. В., Васишин Р. Д., Мельник В. І., Остапчук А. Д., Отченашко В. В., Рудик Я. М., Ружило З. В., Савицька І. М., Тонха О. Л., Цвіліховський М. І., Яра О. С.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

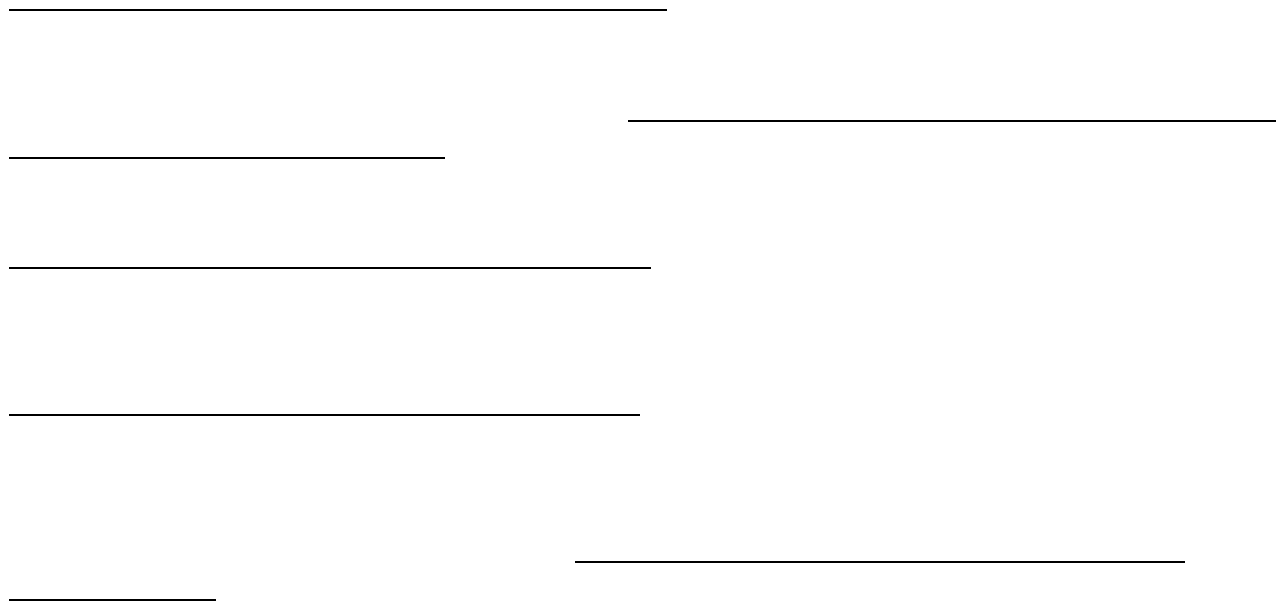
**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів

Відповідальний за випуск: **Отченашко В. В.**

© НУБіП України, 2023.

УДК 342.727

**ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА: ІНФОРМАЦІЙНО-БЕЗПЕКОВИЙ
ПРІОРИТЕТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ**

Чиж С.І.,
доктор філософії в галузі права (ichizh@meta.ua),
*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ*

125-річчя Національного університету біоресурсів і природокористування України – подія непересічна і державно значуща. Адже йдеться не лише про виняткову історію одного з провідних вишів України, але й, передовсім, про об'єктивно задану потужну перспективу університету бути флагманом практичної реалізації стратегії на подолання викликів і загроз, що постали і наростають, як перед Україною, так і перед усім світом. У наш час екологічна і продовольча проблематика висунулися у першочергову загальнолюдську проблему самого виживання земної цивілізації - нарівні з війнами, пандеміями та іншими, можливо, ще й не усвідомлюваними людством, загрозами – зокрема й нерівністю та несправедливим розподілом благ і можливостей цивілізації, включно з кричущою технологічною нерівністю.

Навіть сама лише назва нашого університету голосно промовляє про головне на сучасному етапі і на майбутнє, – про природокористування і біоресурси! А людина і є найважливішим біологічним ресурсом, який є і буде найбільшим споживачем природних джерел для свого розвитку, без чого неможливе саме життя. Водночас, навчившись і удосконаливши здатність споживати отримане від природи, люди не поспішають формувати екологічну культуру, не прищеплюють етичних, моральних норм, продовжують бути найбільшими руйнівниками екології.

Це – глобальний виклик! Навіть коли йдеться про найвужчу на планеті річку Хуалай у Китаї, ширина якої в середньому становить 15 сантиметрів, а у найвужчій частині лише 4 сантиметри. Однак її вік налічує понад 10 тисяч років, і вона зберігає всі ознаки річки. Довжиною 17 кілометрів, ця річка бере початок з підземного джерела, має постійний водотік, який струменить впродовж року безперервно, окреслений басейн, характерні береги, періодично затоплювані, та навіть риба запливає до річки, протискуючись між берегів. Особливо символічною є ще й інша назва річки – «Book Bridge River» – річка книжкового мосту. За легендою, хлопчик, переступаючи річечку, упустив книгу у вузькій її частині, і вона лягла так, що з'єднала два береги, ставши мостом для мурах, яким вони перебиралися з одного на інший берег [1].

Це глобальний виклик і для існування, скажімо, й найширшої на планеті ріки Ла-Плата (з іспанської – Срібна) у Південній Америці, яка досягає 48 км. у ширину, а у місці впадання в Атлантичний океан – стає справжнім морем у 220 кілометрів завширшки.

Коли говоримо про глобальні загрози, маємо усвідомлювати, що вони наростають неймовірно швидко. Приклад – пустелі між Тигром і Євфратом, де за Біблією знаходився Рай земний... Чи взяти одну з найбільших європейських пустель - Олешківські піски на Херсонщині, де ще два століття тому буяла рослинність, яку за багато років отари овець оголили до піщаних дюнів... Усе це – **про екологію природи, про екологічну етику**, про необхідність раз і назавжди подолати протистояння людини і природи, у якому людина виступає агресором, окупантом, знищуючи і довкілля, і саму себе.

Але ж маємо казати і про **екологію душі**. Неспровокована війна Росії проти України принесла горе, біду, неймовірні жертви і матеріальні втрати... Окупанти прийшли на святу українську землю, як плем'я бездушних варварів. Божевілья однієї людини, без жодної емпатії, котра наділена диктаторськими повноваженнями, помножилося на злочинно зомбовану рашистським гебельспропом біомасу, не здатну мислити, аналізувати, але об'єднану ненавистю у зграю грабіжників, вбивць, гвалтівників, котрі не зупиняються навіть перед масовим геноцидним викраданням тисяч і тисяч українських дітей. І нам належить протистояти цій інформаційній агресії та правдою очистити мізки тих, хто з 2014 року перебував під інформаційним гнітом аби і фізично, і духовно повернути українців в Україну. А це ще той виклик! **Інформація, інформаційно-безпековий пріоритет** – найважливіший чинник відновлення, трансформації і розвитку. Маємо чітко бачити проблеми, критично осмислювати їх, чесно зізнаватися у помилках і прорахунках та невідкладно, крок за кроком, удосконалювати інформаційно-правові і практичні механізми національної інформаційної політики.

В умовах глобалізації інформаційних відносин, жодна держава не може функціонувати в інформаційній ізоляції, а інформаційні джерела і потоки неможливо повністю захистити від витоку внутрішньої інформації та зовнішнього інформаційного впливу. Тому виникає глобальна проблема безпеки внутрішніх і міжнародних інформаційних відносин. Існує гостра потреба адекватного вибудовування правових та політичних механізмів захисту інтересів особи, суспільства, держави, здатних водночас протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Однак, істотного просування у цій надважливій справі в Україні не відчувається: державної інформаційної політики на випередження досі не існує, а інформаційне право України відстає від технологій, що бурхливо розвиваються і, фактично, диктують поведінку суб'єктів і об'єктів інформаційних правовідносин.

Інформаційна безпека громадянина, суспільства, держави прямо залежить від стану інформаційного простору, інформаційного суверенітету та інформаційних спроможностей України. І саме вразливість цих основоположних складових від інформаційних та управлінських диверсій з боку російського агресора стала однією із передумов застосування ним військової сили з метою поневолення українського народу. Мусимо з прикрістю констатувати, що інформаційна сфера України перебуває під політичним тиском упродовж усіх років незалежності нашої держави. Проте результати інформаційно-організаційних операцій проти України стали особливо відчутними упродовж останніх десяти років. Замість адекватного реагування та превентивної інформаційної протидії Верховною Радою, Кабінетом міністрів України ухвалено низку законів та нормативно-правових актів, які суттєво погіршили не лише інформаційні спроможності держави, а й можливості державних інституцій захистити національний простір, формувати і реалізовувати державну інформаційну політику відповідно до потреб і національних інтересів. На догоду бізнесовим інтересам певних олігархічних кіл та під прикриттям політичної доцільності конституційні органи інформаційної сфери фактично втратили свої повноваження (Держкомтелерадіо) або змінили пріоритети своєї діяльності (Нацрада з питань ТБ і РМ). Водночас вони позбавились і відповідальності за результати своєї діяльності, яка безпосередньо впливає на стан інформаційної безпеки, гарантованої ст.17 Конституції України.

Сьогодні, коли Україна веде тяжкі бої за своє майбутнє, згуртовуючи світ навколо ідей демократії і свободи, інформаційна протидія(за винятком хіба що кібер-боротьби) та інформування населення, роз'яснення державної політики відбуваються за відсутності державного інформаційного ресурсу, фактично на волонтерських засадах. Інформування закордонної аудиторії про події в Україні стало можливими здебільшого завдяки міжнародним зусиллям Президента і МЗС за фактичного згорання державного іномовлення.

Технологічна неспроможність Концерну радіозв'язку, телебачення і радіомовлення не дозволяє забезпечити стійке і безперебійне телерадіомовлення на усій території України, включно із тимчасово окупованими територіями, не використовуються його існуючі можливості у радіоелектронній протидії агресорові, даються взнаки його технічна відсталість і вразливість.

Критична ситуація склалася з місцевою пресою, котра, реформувалася одночасно з адміністративно-територіальною та поштовою реформами. Масова ліквідація сільських поштових відділень фактично унеможливила передплату, газети залишилися і без підтримки місцевих громад, а громади – без газет, які мали славу історію, традиції і дали путівку у велику творчу дорогу багатьом поколінням журналістів. Нині нашим випускникам-журналістам немає змоги, повернувшись до рідних місць, працювати за обраним фахом. Тим часом в умовах війни, за відсутності Інтернету та мобільного зв'язку часто саме місцеве друковане видання вкрай потрібне людям. Приклад – свіжий номер бахмутської газети «Вперед», який надійшов до пункту незламності тим небагатьом містянам, які залишилися у Бахмуті, а решта тиражу - землякам, які зараз змушені перебувати в інших регіонах[2].

Виникає багато запитань і до щойно ухваленого Закону України «Про медіа», зокрема, щодо надмірних повноважень Нацради з питань телебачення та радіомовлення, наділення її

невластивими функціями і щодо регулювання онлайн-ресурсів, і щодо нагромадження «всього і одразу» та щодо втрати чинності базових Законів України, які роками, крок за кроком виформовували правову базу інформаційної політики з основоположним правом людини на свободу слова та інформації. Адже відповідно до п. 32 прикінцевих і перехідних положень Закону України «Про медіа» **втрачають чинність шість Законів**, зокрема, «Про друковані засоби масової інформації(пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про захист суспільної моралі», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації» та «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення». Замість Інформаційного кодексу України, створення якого мало б систематизувати і актуалізувати інформаційні правовідносини, - отримали громіздкий, багато в чому суперечливий та сумнівний щодо реалізації Закон, норми якого потребують тривалого часу на імплементацію (деякі аж до 2031 року) [3].

Цілком очевидно є потреба кардинально змінити саму точку зору законодавчої і виконавчої гілок влади на інформаційне законодавство: воно повинно не просто унормувати правовідносини у тій чи іншій галузі, сфері, системі, чи орієнтуватися лише на особливі умови воєнного стану, але й носити системний, авангардний характер для усього законодавства України на перспективу. Інформаційне право в інформаційну епоху має бути визначальним, займати домінуючу позицію у правотворенні. Адже взаємовідносини між людиною, суспільством і державою відображаються в інформаційній сфері, яка охоплює і впливає практично на всі сфери життєдіяльності. Дуалізм інформаційних впливів полягає в тому, що вони породжуються не лише особистими, суспільними й державними інтересами, але й водночас змінюють їх. Це відбувається в інформаційно-комунікаційному середовищі, яке може або сприяти, або протидіяти таким інтересам. Позитивні інформаційні впливи сприяють життєво важливим інтересам, негативні – навпаки, спрямовані на зіткнення та порушення балансу інтересів.

Необхідним є створення в Україні окремого державного інституту, відповідального за комплексне здійснення державної інформаційної політики та захисту інформаційної безпеки держави. Жоден з існуючих в Україні інститутів не наділений такими повноваженнями, функціями та ресурсами.

Таким органом міг би стати Національний комітет інформаційної політики та інформаційної безпеки (Нацкомінформ). Це має бути не міністерство і не державний комітет, які є органами виконавчої влади зі своєю специфікою і підпорядкованістю і які, за означенням, не можуть ефективно інкорпорувати громадськість у змістовну реалізацію своїх повноважень. З іншого боку, це і не дискусійний клуб медіа експертів, хоча найкращі і не ангажовані приватним чи корпоративним або чужоземним інтересом мають входити до комітету. Це мав би бути орган конституційної юрисдикції і надвідомчої компетенції, як чільний у координації діяльності усіх інститутів влади, у функціях котрих передбачена інформаційно-безпекова складова у своїх сферах відповідальності, та безпосередньо і на рівноправних засадах співпрацювати з інститутами громадянського суспільства.

Щоб цього досягти слід конституційно розв'язати означену проблему «покинутості», незавершеності вимог ст. 17 Конституції, доповнивши її додатковою частиною такого змісту: «Інформаційна безпека України забезпечується усіма інститутами держави та громадянського суспільства. Координацію цієї діяльності здійснює Національний комітет інформаційної політики та інформаційної безпеки відповідно до Закону».

Прийнята у такій редакції ч. 8 ст. 17 Конституції чітко врегулює питання реалізації вимоги, викладеної у ч. 1 цієї статті, де йдеться про забезпечення інформаційної безпеки, як найважливішої функції держави, всього Українського народу. А щодо Закону, котрий створить механізм виконання норм цієї статті, то це міг би бути, передусім, сучасний базовий Закон України «Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку особи, суспільства, держави», котрий встановлював би чіткий правовий баланс прав і свобод людини, інформаційного громадянського суспільства та суверенних прав держави, включно із

адекватними зовнішнім і внутрішнім загрозам засобами нейтралізації та протидії прямій агресії чи повзучому наступу (інформаційні війни, сепаратизм тощо).

Перелік посилань

1. Хуалай – найвужча річка на планеті. *pro-cikave.com.ua*
 2. Свіжий номер бахмутської газети «Вперед»...*SPILKA news*
 3. Імплементация нового Закона «Про медіа»: як це відбувається. *detector.media*
-